

Jerzy Walewicz*

ZMIANY LOKALNEJ PRODUKCJI MATERIAŁÓW BUDOWLANYCH
W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM W LATACH 1983-1986
NA TLE ROZMIARÓW JEDNORODZINNEGO BUDOWNICTWA MIESZKANIOWEGO

W niniejszym opracowaniu do lokalnej produkcji materiałów budowlanych zaliczono produkcję wszystkich wytwórców poza tymi państwowymi przedsiębiorstwami budowlano-montażowymi (są to przeważnie przedsiębiorstwa robót ogólnobudowlanych), które wytwarzają prefabrykaty wielko-, średnio- i drobnowymiarowe, albo też wytwarzają inne elementy i materiały budowlane na ogół tylko dla potrzeb własnej produkcji budowlano-montażowej.

Pojęcie "produkcji lokalnej" obejmuje zatem materiały, elementy i prefabrykaty (z wyjątkiem wielkowymiarowych) wytwarzane przez rzemiosło, spółdzielczość pracy, jednostki wytwórcze spółdzielczości mieszkaniowej, przedsiębiorstwa państwowe (głównie przemysłowe) nadzorowane przez terenowe jednostki administracji państwowej, wytwórców wiejskich zrzeszonych w Wojewódzkim Związku Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych, Wojewódzkim Związku Rolniczych Spółdzielni Produkcyjnych, a także przez Wojewódzką Spółdzielnię Budownictwa Wiejskiego, zespoły chłopskie oraz ludność dla własnych potrzeb.

W bilansowaniu produkcji lokalnej uwzględniono także trzy duże przedsiębiorstwa, dla których organem założycielskim jest minister gospodarki przestrzennej i budownictwa (ich produkcja nie powinna być zaliczana do "produkcji lokalnej" w ścisłym tego słowa znacze-

* Dr, adiunkt w Zakładzie Ekonomiki Budownictwa i Inwestycji UŁ.

niu, została tu jednak uwzględniona z uwagi na istotne znaczenie, jakie ma ona dla zaspokojenia potrzeb województwa; jej pominięcie wypaczałoby sens całej analizy i zmniejszałoby wyniki; produkcja ta w znacznej części służy bowiem zaspokojeniu również potrzeb budownictwa jednorodzinnego¹. Są to następujące jednostki:

- Przedsiębiorstwo Przemysłu Betonów "Prefabet" w Łodzi,
- Łódzkie Przedsiębiorstwo Ceramiki Budowlanej (Oddział-Łódź),
- Łódzkie Zakłady Eksploatacji Kruszywa.

Analizą objęto tylko podstawowy asortyment materiałów i wyrobów budowlanych, tj.:

a) materiały ściennie drobnowymiarowe:

- ceramiczne (oprócz cegły ceramicznej pełnej i ceramicznych wyrobów drążonych, zaliczono tu także cegłę wapienno-piaskową);
- betonowe (bloczki gazobetonowe oraz pustaki i bloki betonowe);

b) kruszywo budowlane (piasek i pospółka);

c) wyroby z betonu (bez materiałów ściennych - w tym elementy stropowe i pozostałe wyroby);

d) płyty wiórowo-cementowe;

e) materiały podłogowe z drewna;

f) stolarka budowlana otworowa.

Planowane oraz faktycznie zrealizowane ilości mieszkań w budownictwie jednorodzinym w województwie łódzkim w ostatnich latach podane zostały w tab. 1. Jak widać, tylko w 1965 r. nastąpił wyraźny wzrost liczby mieszkań oddanych do użytku w budownictwie indywidualnym, a wskaźnik wykonania planowanych zadań zbliżył się do poziomu z 1983 r. (ok. 75%). Rok 1986 przyniósł ponowne znaczne zmniejszenie liczby mieszkań i spadek wskaźnika wykonania zadań planowych poniżej 60%.

O ile w latach 1981-1983 zbudowano łącznie 2081 mieszkań (w tym w 1981 r. - 624 mieszkania, zaś w 1982 r. - 763 mieszkania),

¹ W niniejszym opracowaniu pod pojęciem "budownictwo jednorodzinne" rozumie się całość budownictwa mieszkaniowego zaliczanego w sprawozdawczości statystycznej do budownictwa nie uspołecznionego, w tym także budownictwo realizowane zespołowo, np. w spółdzielczych zrzeszeniach budowy domów jednorodzinnych.

T a b e l a 1

Planowana i zrealizowana liczba mieszkań w budownictwie
jednorodzinym w województwie łódzkim w latach 1983-1986

Wyszczególnienie	1983	1984	1985	1986
Planowana liczba mieszkań przewidzianych do ukończenia w poszczególnych latach	920	960	1 000	1 100
Liczba mieszkań oddanych do użytku w poszczególnych latach	694	668	741	639
% wykonania planu	75,4	69,6	74,1	58,1

Ź r ó d ł o: Według danych Wojewódzkiej Dyrekcji Inwestycji w Łodzi oraz Roczników statystycznych województwa łódzkiego z lat 1984-1987, (Łódź 1984-1987).

co daje średnio 694 mieszkania rocznie (a więc dokładnie tyle ile wybudowano w 1983 r.), o tyle w latach 1984-1986 zbudowano tylko 2 048 mieszkań, co daje średnio 683 mieszkania rocznie. Wbrew założeniom planu nie nastąpił więc wzrost rozmiarów indywidualnego budownictwa mieszkaniowego. Średnia dla całego okresu lat 1981-1986 wynosi 688 mieszkań rocznie, zaś dla okresu objętego niniejszą analizą, tj. dla lat 1983-1986, jest bardzo zbliżona i wynosi 686 mieszkań rocznie².

Przedstawione dane dotyczące liczby mieszkań oddawanych do użytku są istotne m. in. z tego względu, że wykorzystano je do obliczenia współczynników potrzeb materiałowych (w odniesieniu tylko do lokalnej produkcji materiałów budowlanych). Współczynniki te wskazują ilości materiałów budowlanych pochodzących z produkcji lokalnej przypadające na 1 "mieszkanie sprowadzone" zrealizowane w budownictwie jednorodzinym. Wprowadzenie pojęcia 1 "mieszkania sprowadzonego" okazało się konieczne, gdyż produkcja lokalna zaspokaja nie tylko potrzeby jednorodzinne budownictwa mieszkaniowego, lecz

² Obliczono na podstawie danych z Roczników statystycznych 1982-1987 (Warszawa 1982-1987) i Roczników statystycznych województwa łódzkiego 1982-1987 (Warszawa 1982-1987).

także towarzyszącego mu budownictwa gospodarskiego, pozostałego budownictwa nie uspołecznionego wiejskiego i miejskiego, jak również w pewnym ograniczonym zakresie - potrzeby budownictwa uspołecznionego.

Do obliczenia wielkości tych współczynników wybrano rok 1983, w którym oddano do użytku 694 mieszkania w budownictwie indywidualnym. Jest to liczba zbliżona do średnich rozmiarów budownictwa indywidualnego w latach następnych (683 mieszkania średnio w latach 1984-1986, w tym 704 mieszkania średnio w latach 1984-1985). Jednocześnie jest to pierwszy rok, dla którego możliwe były do uzyskania kompletne i dokładne dane dotyczące wielkości lokalnej produkcji materiałów budowlanych w zakresie asortymentowym objętym analizą.

Tak więc obliczone współczynniki potrzeb materiałowych stanowią $1/694$ część produkcji lokalnej danego materiału lub grupy asortymentowej z 1983 r. Odpowiadają one więc:

- ilości materiału średnio zużytego na zrealizowanie 1 mieszkania w budownictwie jednorodzinym;
- $1/694$ część ilości tego materiału pochodzącej z produkcji lokalnej i zużytej w pozostałym budownictwie (gospodarskim, towarzyszącym itp.) nie uspołecznionym i uspołecznionym.

Współczynniki te wykorzystano do obliczenia potrzeb województwa łódzkiego w zakresie materiałów budowlanych pochodzących z produkcji lokalnej w latach następnych. Z konieczności przyjęto tu upraszczające założenie, że proporcje między zużyciem danego materiału pochodzącego z produkcji lokalnej - na indywidualne budownictwo mieszkaniowe i na pozostałe budownictwo - nie ulegną istotnym zmianom. Założono również, że nie ulegnie istotnej zmianie stopień zaspokojenia potrzeb budownictwa indywidualnego w województwie łódzkim, a także nie zmienią się proporcje między lokalną produkcją danego materiału oraz wielkością przywozu tego materiału spoza województwa lub wywozu do innych województw. Tak więc przy obliczaniu potrzeb na lata przyszłe przyjęto również nie zmienioną strukturę asortymentową zużycia poszczególnych materiałów i nie zmienioną ilość materiałów potrzebnych do wybudowania 1 mieszkania.

Obliczone przy przedstawianych założeniach współczynniki potrzeb materiałowych na 1 "mieszkanie sprawdzone", które wykorzystano do

Tabela 2

Współczynniki potrzeb materiałowych w przeliczeniu na 1 "mieszkanie sprowadzone";
potrzeby województwa łódzkiego oraz programowane wielkości produkcji lokalnej
materiałów budowlanych w latach 1984-1986

Wyszczególnienie	Jednostka miary	Współczynniki potrzeb materiałowych na 1 "mieszkanie sprowadzone"	Potrzeby materiałowe województwa łódzkiego			Wielkość produkcji programowana przez WB UML		
			1984	1985	1986	1984	1985	1986
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Materiały ścienne drobnomyślowe:	mln j.c.	0,1981	190,2	198,1	217,9	142,2	160,3	177,9
ceramiczne:	mln j.c.	0,0592	56,8	59,2	65,1	48,2	48,8	54,4
cegła ceramiczna pełna	mln j.c.	0,0240	23,0	24,0	26,4	16,6	17,0	19,2
wyroby ceramiczne drążone	mln j.c.	0,0095	9,1	9,5	10,4	7,1	7,2	7,3
cegła wapienno-piaskowa	mln j.c.	0,0257	24,7	25,7	28,3	24,5	24,6	27,9
- betonowe:	mln j.c.	0,1390	133,4	139,0	152,8	94,0	111,5	123,5
bloczki gazobetonowe	mln j.c.	0,1183	113,6	118,3	130,1	75,6	79,8	91,0
pustaki i bloki betonowe	mln j.c.	0,0207	19,8	20,7	22,7	18,4	31,7	32,5
Kruszywo budowlane ogółem:	tys. Mg	1,0800	1 036,8	1 080,0	1 188,0	1 036,8	1 080,0	1 188,0
piasek	tys. Mg	0,7430	713,3	743,0	817,3	713,3	743,0	817,3

Tabela 2 (cd.)

1	2	3	4	5	6	7	8	9
pospółka	tys. Mg	0,3370	323,5	337,0	370,3	323,5	337,0	370,3
Wyroby z betonu (bez ściennych):	tys. m ³	0,1402	134,5	140,2	154,2	99,4	106,3	130,0
elementy stropowe	tys. m ³	0,0188	18,0	18,8	20,7	13,2	14,2	17,0
pozostałe wyroby z betonu	tys. m ³	0,1214	116,5	121,4	133,5	86,2	92,1	113,0
Płyty wiórowo-cementowe	tys. m ²	0,1426	136,9	142,6	156,9	89,0	112,0	133,5
Materiały podłogowe z drewna	tys. m ²	0,1459	140,0	145,9	160,4	140,0	140,0	145,0
Stolarka budowlana otworowa	tys. m ²	0,0400	38,4	40,0	44,0	36,0	36,0	36,0

Źródło: Opracowanie i obliczenia własne na podstawie danych Wydziału Budownictwa Urzędu Miasta Łodzi.

określenia potrzeb w zakresie materiałów pochodzących z produkcji lokalnej na lata przyszłe - zostały przedstawione w tab. 2. Podano w niej także wielkości potrzeb materiałowych na lata 1984-1986, obliczone na podstawie tych współczynników i planowanych rozmiarów indywidualnego budownictwa mieszkaniowego podanych w tab. 1.

Tabela 2 zawiera również wielkości produkcji lokalnej poszczególnych materiałów przyjęte na lata 1984-1986 w "Programie rozwoju produkcji materiałów budowlanych w województwie łódzkim" opracowanym w Wydziale Budownictwa Urzędu Miasta Łodzi w 1984 r.³ Wielkości te są na ogół wyraźnie niższe od potrzeb wynikających z planowanych rozmiarów budownictwa indywidualnego, ponieważ przyjęte zostały na podstawie analizy tak potrzeb, jak i możliwości stopniowego zwiększenia produkcji danego materiału przez poszczególnych producentów. Jedynie w przypadku pustaków i bloków ściennych betonowych (chodzi tu głównie o pustaki "Alfa") okazało się możliwe i realne zaprogramowanie tak znacznego wzrostu produkcji, aby nadwyżka w tej grupie asortymentowej mogła częściowo złagodzić niedobór innych materiałów ściennych.

Ponieważ do 1983 r. potrzeby województwa łódzkiego w zakresie piasku i pospółki były w pełni zaspokajane własnym wydobyciem kruszywa - dlatego dla lat 1984-1986 wielkości produkcji przyjęte w programie opracowanym w Wydziale Budownictwa Urzędu Miasta Łodzi równe są potrzebom wynikającym z planowanych rozmiarów budownictwa jednorodzinnego.

Z kolei w tab. 3 przedstawiono dane dotyczące wielkości faktycznie wykonanej produkcji lokalnej podstawowych materiałów budowlanych w województwie łódzkim w latach 1983-1986 oraz wskaźniki dynamiki produkcji lokalnej przy założeniu, że produkcję danego materiału z 1983 r. przyjmuje się za 100.

Z danych tych wynika, że produkcja 6 spośród 12 rozpatrywanych podstawowych grup asortymentowych wzrosła w 1986 r. w stosunku do 1983 r., natomiast produkcja pozostałych 6 grup asortymentowych zmalała, mimo że potrzeby wynikające z planowanych rozmiarów budow-

³ G. K u ź m a, E. M a ł a r z, J. W a ł e w i c z, Program rozwoju produkcji materiałów budowlanych w województwie łódzkim w latach 1985-1990, Wydział Budownictwa Urzędu Miasta Łodzi, 1984.

Wielkość i dynamika lokalnej produkcji materiałów budowlanych w województwie łódzkim w latach 1983-1986

Wyszczególnienie	Jednostka miary	Wielkość lokalnej produkcji materiałów budowlanych				Wskaźniki dynamiki (rok 1983 = 100)		
		1983	1984	1985	1986	1984	1985	1986
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Materiały ścienne drobno-wymiarowe ogółem:	mln j.c.	138,4	141,4	115,2	129,6	102,2	83,2	93,6
- ceramiczne:	mln j.c.	41,1	39,9	31,9	33,0	97,1	77,6	80,3
cegła ceramiczna pełna	mln j.c.	16,7	13,3	12,8	16,6	79,6	76,6	99,4
wyroby ceramiczne drążone	mln j.c.	6,6	7,1	7,2	7,2	107,6	109,1	109,1
cegła wapienno-piaskowa	mln j.c.	17,8	19,5	11,9	9,2	109,6	66,9	51,7
- betonowe:	mln j.c.	97,3	101,5	83,3	96,6	104,3	85,6	99,3
błoczek gazobetonowy	mln j.c.	82,1	69,5	63,3	86,0	84,7	77,1	104,8
pustaki i bloki betonowe	mln j.c.	15,2	32,4	20,0	10,6	213,2	131,6	69,7
Kruszywo budowlane ogółem:	tys. Mg	1 382,8	1 721,0	2 162,3	2 756,0	124,5	156,4	199,3
piasek	tys. Mg	829,6	1 109,5	1 645,9	2 541,0	133,7	198,4	306,3
pospółka	tys. Mg	553,2	611,5	516,4	215,0	110,5	93,3	38,9
Wyroby z betonu (bez elementów ściennych):	tys. m ³	97,3	95,2	88,7	124,4	97,8	91,2	127,9
elementy stropowe	tys. m ³	13,0	13,1	13,2	14,8	100,8	101,5	113,8
pozostałe wyroby z betonu	tys. m ³	84,3	82,1	75,5	109,6	97,4	89,6	130,0

Tabela 3 (cd.)

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Płyty wiórowo-cementowe	tys. m ²	99,0	104,8	82,8	15,0	105,9	83,6	15,2
Materiały podłogowe z drewna	tys. m ²	105,7	117,4	78,1	74,6	111,1	73,9	70,6
Stolarka budowlana otworowa	tys. m ²	20,5	22,8	43,5	24,6	111,2	212,2	120,0

Źródło: Jak w tab. 2.

nictwa jednorodzinne wyraźnie wzrosły. Tak np. mimo początkowego wzrostu w 1984 r., łączna produkcja drobnowymiarowych materiałów ściennych była w latach następnych mniejsza niż w przyjętym za podstawę do porównań roku 1983.

Szczególnie drastyczne jest zmniejszenie produkcji cegły wapienno-piaskowej przez zakład w Marianowie (o połowę). Na prawie nie zmienionym poziomie utrzymała się produkcja cegły ceramicznej pełnej i materiałów ściennych betonowych. Na uwagę zasługuje jednak fakt, że produkcja betonowych pustaków i bloków ściennych (chodzi tu niemal wyłącznie o żużlobetonowe pustaki "Alfa"), która w 1984 r. była ponad 2-krotnie większa niż w roku poprzednim, następnie zmalała, aby w 1986 r. osiągnąć poziom o ok. 30% niższy niż w 1983 r. Jest to wynikiem wzrastających trudności w zaopatrzeniu w cement, jakie odczuwają głównie jednostki nie uspołecznione (zwłaszcza rzemiosło), będące producentami przeważającej części pustaków "Alfa".

Przy ogólnym zmniejszeniu produkcji materiałów ściennych ceramicznych (do których zaliczyliśmy tu także cegłę wapienno-piaskową), jedynym korzystnym zjawiskiem jest zwiększenie produkcji wyrobów ceramicznych drążonych (chodzi tu głównie o cegłę dziurawkę i kratówkę), a więc także zwiększenie ich udziału w całości wytwarzanych materiałów ściennych drobnowymiarowych.

Przy ok. 2-krotnym wzroście wydobywania kruszywa budowlanego w latach 1983-1986, nastąpiły tu jednak niekorzystne zmiany asortymentowe. O ile wydobywanie pospółki stanowiło w 1983 r. ok. 40% ogólnej masy kruszywa, to w 1986 r. jej wydobywanie było mniejsze o ponad 61% i stanowiło już tylko ok. 7,8% ogólnej ilości wydobytego kruszywa budowlanego. Wzrastający udział piasku w całości zużywanego kruszywa jest zjawiskiem niepożądanym, gdyż może przyczyniać się do wzrostu jednostkowego zużycia cementu do zapraw i betonów.

Jeśli chodzi o pozostałe grupy asortymentowe, to wzrost produkcji w przybliżeniu proporcjonalny do zakładanego wzrostu rozmiarów budownictwa indywidualnego nastąpił w grupie wyrobów z betonu (chodzi tu o wyroby z wyłączeniem elementów ściennych), przy czym nieco wolniejszy był wzrost produkcji elementów stropowych. O 20% większa w porównaniu z 1983 r. była w 1986 r. produkcja stolarki budowlanej otworowej. Znacznie większa produkcja stolarki otworowej w 1985 r. (ok. 2-krotnie większa niż w latach 1983 i 1984) była zjawiskiem

wyjatkowym i wynikała z realizacji przez jedno z przedsiębiorstw komunalnych pojedynczego, dużego zamówienia dla państwowego przedsiębiorstwa budowlano-montażowego. W latach 1985 i 1986 o ok. 30% niższa niż w 1983 r. była produkcja materiałów podłogowych z drewna.

Jako katastrofalne można natomiast określić ok. 7-krotne zmniejszenie w latach 1984-1986 produkcji płyt wiórowo-cementowych, materiału izolacyjnego bardzo przydatnego przy wykonywaniu ścian izolacyjnych budynków (zwłaszcza gospodarczych). O ile rzemieślnicy utrzymuje w ostatnich latach swoją produkcję płyt wiórowo-cementowych na poziomie ok. 15-16 tys. m² (w 1985 r. była ona wyjątkowo duża i wyniosła aż 44 tys. m²), to pozostali producenci (2 przedsiębiorstwa państwowe) ostatnio zaprzestali zupełnie wytwarzania tych płyt, dlatego też potrzeby budownictwa w tym zakresie w 1986 r. zaspokajane zostały w minimalnym tylko stopniu.

Dodatkową ilustrację zmian ilościowych i asortymentowych lokalnej produkcji materiałów budowlanych w zestawieniu z potrzebami wynikającymi z planowanych rozmiarów budownictwa jednorodzinnego stanowią wskaźniki przedstawione w tab. 4. Obliczono je odrębnie dla wielkości produkcji programowanej (proponowanej) przez Wydział Budownictwa Urzędu Miasta Łodzi oraz odrębnie dla potrzeb materiałowych. Wynika to z faktu, że wielkości programowane przez Wydział Budownictwa (przeważnie niższe od faktycznych potrzeb materiałowych obliczonych na podstawie planowanej liczby mieszkańców w budownictwie jednorodzinym) przyjęte zostały na podstawie wielkości produkcji danego materiału w roku 1983 oraz realnych możliwości stopniowego jej wzrostu. Dla niektórych materiałów lub grup asortymentowych całkowite zaspokojenie potrzeb województwa w zakresie wyrobów pochodzących z produkcji lokalnej przyjęto za możliwe dopiero w latach 1989-1990 lub nawet po 1990 r.

Wskaźniki odnoszące wielkość wykonywanej w danym roku produkcji lokalnej do wielkości zapotrzebowania są z reguły wyraźnie (często nawet bardzo znacznie) niższe od wskaźników odnoszących wielkość wykonanej produkcji do jej rozmiarów proponowanych w programie rozwoju produkcji lokalnej. Dla prawie wszystkich spośród 12 podstawowych grup materiałowych (tylko oprócz piasku budowlanego) wskaźniki te są w 1986 r. niższe od 100%,

Tabela 4

Wskaźniki wykonanej produkcji lokalnej obliczone w stosunku do programowanej wielkości produkcji i do potrzeb województwa łódzkiego wynikających z planowanych rozmiarów budownictwa jednorodzinnego

Wyszczególnienie	Wskaźnik: $\frac{\text{produkcja wykonana}}{\text{produkcja programowana}} \cdot 100$			Wskaźnik: $\frac{\text{produkcja wykonana}}{\text{potrzeby materiałowe}} \cdot 100$		
	1984	1985	1986	1984	1985	1986
1	2	3	4	5	6	7
Materiały ścienne drobnowymiarowe	99,4	71,9	72,8	74,3	58,2	59,5
- ceramiczne:	82,8	65,4	60,7	70,2	53,9	50,7
cegła ceramiczna pełna	80,1	75,3	86,5	57,8	53,3	62,9
wyroby ceramiczne drążone	100,0	100,0	98,3	78,0	75,8	69,2
cegła wapienno-piaskowa	79,6	48,4	33,0	78,9	46,3	32,5
- betonowe:	108,0	74,7	78,2	76,1	59,9	63,2
bloczki gazobetonowe	91,9	79,3	94,5	61,2	53,5	66,1
pustaki i bloki betonowe	176,1	63,1	32,6	163,6	96,6	46,7
Kruszywo budowlane ogółem:	167,0	200,2	232,0	166,0	200,2	232,0
piasek	155,5	221,5	310,9	155,5	221,5	310,9

Tabela 4 (cd.)

1	2	3	4	5	6	7
pospółka	189,0	153,4	58,0	189,0	153,2	58,1
Wyroby z betonu (bez ściennych);	95,8	83,4	95,7	70,8	63,3	80,7
elementy stropo- we	99,2	93,0	87,1	72,8	70,2	71,5
pozostałe wyroby z betonu	95,2	82,0	97,0	70,5	62,2	82,1
Płyty wiórowo-ce- mentowe	117,8	73,9	11,2	76,6	58,1	9,6
Materiały podło- gowe z drewna	83,9	55,8	51,4	83,9	53,5	46,5
Stolerka budowla- na otworowa	63,3	120,8	68,3	59,4	108,8	55,9

Źródło: Jak w tab. 2.

Produkcja drobnowymiarowych materiałów ściennych była w 1986 r. o ok. 23% niższa od programowanej i o ok. 40% niższa od potrzeb wynikających z planowanej wielkości budownictwa jednorodzinnego. Najgorsza jest sytuacja, jeśli chodzi o cegłę wapienno-piaskową, której produkcja odpowiada obecnie tylko ok. 1/3 wielkości programowanej i jednocześnie wielkości zapotrzebowania. Produkcja bloczków gazobetonowych zaspokaja obecnie tylko niecałe 2/3 potrzeb województwa, chociaż jest niewiele niższa od wielkości programowanej. Istotne zwiększenie produkcji tego bardzo potrzebnego i efektywnego (tak pod względem technicznym, jak i ekonomicznym) materiału ściennego nie jest niestety możliwe bez wybudowania nowej wytwórni; na taką inwestycję brak jest jednak odpowiednich środków.

W programie rozwoju produkcji lokalnej zakładano, że niedobór ceramicznych materiałów ściennych i bloczków gazobetonowych będzie do 1990 r. częściowo niwelowany znacznym wzrostem produkcji pustaków i bloków ściennych, w tym głównie pustaków "Alfa". Niestety, tylko w 1984 r. osiągnięto znaczny - bo przeszło 2-krotny - wzrost ich produkcji. W latach następnych ich produkcja gwałtownie zmalała, tak że w 1986 r. nie odpowiadała nawet 1/3 wielkości programowanej (jak już wcześniej wspomniano jest to spowodowane znacznymi trudnościami w zaopatrzeniu rzemiosła w cement).

Należy również zwrócić uwagę na fakt niekorzystnej zmiany proporcji, jeśli chodzi o wydobycie piasku budowlanego i pospółki (wydobycie pospółki nie odpowiada nawet 60% potrzeb).

Produkcja wyrobów z betonu (nie wlicza się tu elementów ściennych), chociaż wciąż jeszcze nie zaspokaja całości potrzeb, ostatnio wzrosła jednak znacznie, tak że w 1986 r. była tylko o ok. 4% niższa od wielkości programowanej. Znacznie gorsza jest sytuacja, jeśli chodzi o 3 pozostałe grupy asortymentowe. Omówione już wcześniej perturbacje w produkcji płyt wiórowo-cementowych spowodowały, że wytworzona w 1986 r. ich ilość nie zaspokaja nawet 10% potrzeb (9,6) i odpowiada tylko ok. 11,2% programowanej uprzednio wielkości produkcji. Lepsza, lecz również wysoce niezadowolająca jest sytuacja w zakresie stolarki budowlanej. W 1986 r. potrzeby wynikające z planowanych rozmiarów budownictwa jednorodzinnego zostały zaspokojone (jeśli chodzi o materiały podłogowe z drewna i stolarkę budowlaną otworową) - średnio tylko mniej więcej w połowie.

Dla pełniejszej charakterystyki lokalnej produkcji materiałów budowlanych w poszczególnych latach, w tab. 5 podano wielkości wskaźnika obliczonego dla rozpatrywanych grup asortymentowych przez podzielenie wykonanej produkcji lokalnej przez liczbę mieszkań oddanych w danym roku do użytku w budownictwie jednorodzinym. Wprawdzie czas budowy domu jednorodzinnego waha się w dość szerokich granicach (zwykle wynosi on co najmniej 4-5 lat), to jednak wskaźniki te mają wystarczającą wartość informacyjną, ponieważ ilości budowanych mieszkań w poszczególnych latach w budownictwie jednorodzinym są dość zbliżone, zaś stosunkowo większa liczba mieszkań oddana do użytku w 1985 r. nie oznacza wcale, że działalność budowlana uległa szczególnemu nasileniu w okresie bezpośrednio poprzedzającym (np. od roku 1983).

Wielkości tych wskaźników dla 1983 r., stanowiące bazę do obliczenia podanych także w tab. 5 wskaźników dynamiki, są jednocześnie współczynnikami potrzeb materiałowych przyjętymi uprzednio do obliczenia zapotrzebowania na poszczególne materiały na lata późniejsze.

Dla większości rozpatrywanych materiałów wartości omawianego wskaźnika w latach 1983-1986 wzrosły nieznacznie lub utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Wyjątkiem jest tu wskaźnik dla piasku budowlanego, który zwiększył się w badanym okresie ponad 5-krotnie. Ta ogólna tendencja nie oznacza jednak wcale, że lokalna produkcja materiałów budowlanych rozwijała się w sposób w przybliżeniu odpowiadający potrzebom budownictwa. Stosunkowo korzystne kształtowanie się większości wskaźników zawartych w tab. 5 jest przede wszystkim rezultatem stagnacji ilościowych rozmiarów budownictwa jednorodzinnego (w 1986 r. oddano do użytku nawet o ok. 8% mniej mieszkań niż w 1983 r.). Można więc wnioskować z tego, iż to właśnie niewystarczające rozmiary produkcji szeregu podstawowych materiałów budowlanych stanowiły w ubiegłych latach i nadal stanowią jedną z najistotniejszych barier wzrostu jednorodzinnego budownictwa mieszkaniowego w województwie łódzkim.

Mimo że dla drobnowymiarowych materiałów ściennych ogółem omawiany wskaźnik kształtuje się w 1986 r. na podobnym poziomie jak w 1983 r., to dla samej tylko cegły wapienno-piaskowej (w związku ze znacznym ograniczeniem jej produkcji) wskaźnik ten jest prawie o połowę niższy, zaś dla pustaków i bloków betonowych o ok. 20% niższy.

Brak tych materiałów został zrównoważony dzięki stosunkowo korzystnie kształtującym się rozmiarom produkcji bloczków gazobetonowych oraz cegły dziurawki i kratówki.

Omawiany wskaźnik uległ największym zmianom w odniesieniu do płyt wiórowo-cementowych (w tym przypadku zmalał on aż ok. 6-krotnie). Wskaźnik ten dla stolarki podłogowej zmniejszył się w latach 1983-1986 o 20%, zaś dla stolarki otworowej o niecałe 4%.

W tab. 6 również przedstawiono wskaźniki wykonanej produkcji lokalnej przypadającej na 1 mieszkanie w budownictwie jednorodzinnym, z tym, że o ile w tab. 5 produkcję lokalną odnoszono do liczby mieszkań oddanych do użytku, to w tab. 6 odniesiono ją do planowanej liczby mieszkań, jakie miały być zrealizowane w poszczególnych latach. W drugiej części tab. 6 zamieszczono dane dotyczące dynamiki zmian tego wskaźnika, przy założeniu, że jego wartość dla danego materiału w roku 1983 przyjmuje się za 100.

Dane zawarte w tab. 6 pozwalają na dokładniejszą ocenę stopnia zaspokojenia potrzeb województwa łódzkiego wynikających z planowanych rozmiarów budownictwa jednorodzinnego. Analiza tych danych pozwala stwierdzić, że potrzeby województwa zaspokajane są w zadowalającym stopniu tylko jeśli chodzi o piasek budowlany, wyroby z betonu oraz stolarkę budowlaną otworową.

Dalece niewystarczająca jest produkcja drobnowymiarowych materiałów ściennych, w tym zwłaszcza cegły wapienno-piaskowej i pustaków "Alfa". Zaledwie w 1/3 pokryte są potrzeby województwa jeśli chodzi o pospółkę, zaś w ok. 60% zapotrzebowanie na materiały podłogowe z drewna. Najbardziej niekorzystnie kształtuje się ten wskaźnik w 1986 r. dla płyt wiórowo-cementowych. Gwałtowne zmniejszenie ich produkcji spowodowało, że w 1986 r. pokryto tylko 1/8 potrzeb województwa, wynikających z planowanych rozmiarów budownictwa jednorodzinnego.

Z przeprowadzonej analizy danych źródłowych oraz wskaźników obliczonych na ich podstawie wynika, że sytuacja w dziedzinie lokalnej produkcji materiałów budowlanych w województwie łódzkim jest obecnie bardzo niekorzystna. Obserwuje się przy tym tendencję do dalszego zmniejszania produkcji większości rozpatrywanych grup materiałów, co stwarza istotną barierę limitującą przede wszystkim rozmiary budownictwa jednorodzinnego. Zahamowanie tendencji spadko-

Wskaźnik wykonanej produkcji lokalnej przypadającej na 1 mieszkanie zrealizowane w budownictwie jednorodzinym w województwie łódzkim w latach 1983-1986 i dynamika zmian tego wskaźnika

Wyszczególnienie	Jednostka miary	wykonana produkcja lokalna				Dynamika zmian tego wskaźnika (rok 1983=100)		
		Wskaźnik: liczba mieszkań zrealizowanych w budownictwie jednorodzinym				1984	1985	1986
		1983	1984	1985	1986			
Materiały ściennie drobnowymiarowe:	tys. j.c.	198,1	211,6	155,5	202,8	106,8	78,5	102,4
- ceramiczne:	tys. j.c.	59,2	59,7	43,0	51,6	97,2	72,6	87,2
cegła ceramiczna pełna	tys. j.c.	24,0	19,9	17,3	26,0	82,9	72,1	108,3
wyroby ceramiczne drążone	tys. j.c.	9,5	10,6	9,7	11,3	111,6	102,1	118,9
cegła wapienno-piaskowa	tys. j.c.	25,7	29,2	16,1	14,4	113,6	62,6	56,0
- betonowe:	tys. j.c.	139,0	151,9	112,4	151,2	109,3	80,9	108,8
błoczki gazobetonowe	tys. j.c.	118,3	104,0	85,4	134,6	87,9	72,2	113,8
pustaki i bloki betonowe	tys. j.c.	20,7	48,5	27,0	16,6	234,3	190,4	80,2
Kruszywo budowlane ogółem:	Mg	1 080,0	2 576,3	2 918,1	4 313,0	238,5	270,2	399,4
piasek	Mg	743,0	1 660,9	2 221,2	3 976,5	223,5	299,0	535,2
pospółka	Mg	337,0	915,4	696,9	336,5	271,6	206,8	99,9
Wyroby z betonu (bez ściennych):	m ³	140,2	142,5	119,7	194,7	101,6	85,4	138,9
elementy stropowe	m ³	18,8	19,6	17,8	23,2	104,3	94,7	123,4
pozostałe wyroby z betonu	m ³	121,4	122,9	101,9	171,5	101,2	83,9	141,3
Płyty wiórowo-cementowe	m ²	142,6	156,9	111,7	23,5	110,0	78,3	16,5
Materiały podłogowe z drewna	m ²	145,9	175,7	105,4	116,7	120,4	72,2	80,0
Stolarka budowlana otworowa	m ²	40,0	34,1	58,7	38,5	85,3	146,8	96,3

Tabela 6

Wskaźnik wykonanej produkcji lokalnej przypadającej na 1 mieszkanie w budownictwie jednorodzinnym (obliczany w stosunku do planowanej liczby mieszkań) w województwie łódzkim w latach 1983-1986 i dynamika jego zmian

Wyszczególnienie	Jednostka miary	Wskaźniki: wykonana produkcja lokalna				Dynamika zmian tego wskaźnika (rok. 1983=100)		
		Liczba mieszkań planowana do oddania do użytku				1984	1985	1986
		1983	1984	1985	1986			
Materiały ścienne drobnowymiarowe:	tys. j.c.	150,4	147,3	115,2	117,8	97,9	76,6	78,3
- ceramiczne:	tys. j.c.	44,7	41,6	31,9	30,0	93,1	71,4	67,1
cegła ceramiczna pełna	tys. j.c.	18,2	13,9	12,8	15,1	76,4	70,3	83,0
wyroby ceramiczne drążone	tys. j.c.	7,2	7,4	7,2	6,5	102,8	100,0	90,3
cegła wapienno-piaskowa	tys. j.c.	19,3	20,3	11,9	8,4	105,2	61,7	43,5
- betonowe:	tys. j.c.	105,8	105,7	83,3	87,8	99,9	78,7	83,0
bloczki gazobetonowe	tys. j.c.	89,2	72,4	63,3	78,2	81,2	71,0	87,7
pustaki i bloki betonowe	tys. j.c.	16,5	33,8	20,0	9,6	204,8	121,2	58,2
Kruszywo budowlane ogółem:	Mg	1 503,4	1 792,7	2 162,3	3 414,5	119,2	143,8	227,1
piasek	Mg	901,7	1 155,7	1 645,9	2 310,0	128,2	182,5	256,2
pospółka	Mg	601,3	637,0	516,4	195,4	105,9	85,9	32,5
Wyroby betonowe (bez ściennych):	m ³	105,8	99,2	88,7	113,1	93,8	83,8	106,9
elementy stropowe	m ³	14,1	13,6	13,2	13,5	96,5	93,6	95,7
pozostałe wyroby betonowe	m ³	91,6	85,5	75,5	99,6	93,3	82,4	108,7
Płyty wiórowo-cementowe	m ²	107,6	109,2	82,8	13,6	101,5	77,0	12,6
Materiały podłogowe z drewna	m ²	114,9	122,3	78,1	67,8	106,4	68,0	59,0
Stolarka budowlana otworowa	m ²	22,3	21,4	43,5	22,4	96,0	195,1	100,4

Źródło: Jak w tab. 2.

wych, a następnie doprowadzenie do stopniowego wzrostu lokalnej produkcji materiałów budowlanych staje się więc zadaniem bardzo pilnym, wymagającym szybkiego podjęcia odpowiednich, skutecznych działań.

Ze względu na trudną sytuację gospodarczą kraju, dla zwiększenia lokalnej produkcji materiałów budowlanych należy preferować rozwiązania możliwie najmniej kapitałochłonne, tj. związane z możliwie najniższymi nakładami inwestycyjnymi. W związku z tym, za najważniejszy obecnie kierunek działań zmierzających do szybkiego zwiększenia produkcji materiałów budowlanych w województwie łódzkim należy uznać radykalną aktywizację rzemiosła. Wymagałoby to odpowiedniego przystosowania w tym celu polityki kredytowej i podatkowej wobec rzemieślników produkujących materiały i elementy budowlane, co może wiązać się z koniecznością zmiany niektórych przepisów regulujących te zagadnienia. Polityka kredytowa winna skutecznie zachęcać do modernizacji i zwiększania produkcji w zakładach istniejących oraz do uruchamiania nowych zakładów. Również zasady opodatkowania powinny sprzyjać zwiększaniu przez rzemieślników skali produkcji, a nie jak dotychczas utrzymywaniu jej na stosunkowo niskim poziomie. Bardzo ważnymi czynnikami sprzyjającymi rozwojowi rzemieślniczej produkcji materiałów budowlanych mogą okazać się także ulgi podatkowe stosowane w pierwszym okresie po rozpoczęciu produkcji w nowych zakładach oraz - po niezbędnej korekcie przepisów prawnych - znacznie większa niż dotychczas stabilność tychże przepisów oraz jednoznaczność zawartych w nich ustaleń.

Należy jednocześnie podjąć zdecydowane i skuteczne działania w celu zapewnienia rzemiosłu odpowiedniego zaopatrzenia w środki produkcji, tj. w maszyny i urządzenia oraz surowce i materiały, w tym zwłaszcza udostępnienie rzemieślnikom złóż surowców ceramicznych i kruszywa, które nie będą wykorzystywane przez przemysł społeczny oraz zapewnienie wystarczających dostaw cementu.

Podjęcie wszystkich wymienionych wyżej działań jest niezbędne, jeśli produkcja materiałów budowlanych ma stać się dla obecnych i potencjalnych wytwórców znacznie bardziej atrakcyjnym rodzajem działalności rzemieślniczej niż obecnie. Jest to jednocześnie w obecnej sytuacji gospodarczej kraju najważniejsze źródło możliwego do uzyskania zwiększenia lokalnej produkcji materiałów budowlanych.

Inne możliwości zwiększenia produkcji materiałów budowlanych w województwie łódzkim wiążą się z przedsięwzięciami wymagającymi znacznie większych nakładów inwestycyjnych. W obecnych warunkach większość z nich nie może być zrealizowana z powodu braku wystarczających środków. Do przedsięwzięć, których realizacja winna nastąpić (w miarę poprawy sytuacji gospodarczej) w pierwszej kolejności należą:

1. Modernizacja cegielni łódzkiego Przedsiębiorstwa Ceramiki Budowlanej w Wilanowie. Umożliwiłaby ona wprowadzenie produkcji całorocznej w systemie dwuzmianowym (zamiast obecnej produkcji sezonowej, na 1 zmianę). Uzyskano by w ten sposób wzrost produkcji z 2,3 do 8,0 mln jedn. ceramicznych.

2. Realizacja inwestycji w postaci wytwórni gazobetonu, bazującej na popiołach lotnych z elektrociepłowni EC-IV w Łodzi. Ilość popiołów lotnych (stanowiących uciążliwe i trudne do zagospodarowania odpady) pozwala na budowę zakładu o docelowej zdolności produkcyjnej do 250 tys. m³, tj. ok. 170 mln jedn. ceramicznych gazobetonu rocznie. Realizacja tej inwestycji miałaby decydujące znaczenie dla zlikwidowania deficytu materiałów ściennych w województwie łódzkim, za pomocą materiału bardzo efektywnego (tak pod względem technicznym jak i ekonomicznym), jakim jest gazobeton.

3. Budowa dużej cegielni na złożu gliny zwałowej w Adamowie koło Aleksandrowa, co pozwoliłoby na uzyskanie produkcji do 17,8 mln jedn. ceramicznych cegły palonej rocznie.

Jerzy Walewicz

CHANGES IN LOCAL PRODUCTION OF BUILDING MATERIALS
IN THE ŁÓDŹ ADMINISTRATIVE PROVINCE BETWEEN 1983-1986
AGAINST THE BACKGROUND OF SCALE OF CONSTRUCTION
OF ONE-FAMILY HOUSES

The article contains an analysis of quantitative and assortment changes in the local production of basic building materials in the Łódź administrative province between 1983 and 1986. The basis for evaluation of a degree of satisfaction of the province's needs were indices concerning volume of production of a given material in relation to the planned or actually built number of flats in the one-family housing construction in the Łódź administrative province.

The analysis covered the following building materials: wall materials (without prefabricated large-size elements), building aggregate, concrete products, particle-cement boards, wooden floor materials, and window and door woodwork.

The analysis shows that the situation in the field of local production of building materials is unfavourable in the administrative province of Łódź and it steadily deteriorates becoming a major barrier limiting the scale of construction of one-family houses.

The final part of the article discusses directions of activities indispensable in order to improve this situation.